

ELS CAPRICIS DE L'AIGUA

Ester Pinter

Això era un líquid insípid i inodor que es va apoderar del planeta Terra. No content d'ocupar, barrejat amb sal, la major part del globus terraquí, va decidir convertir-se en imprescindible per als habitants enclavats als continents. Van passar anys i anys, i aquest poderós element va anar perfilant els territoris al seu gust fins que va esdevenir tan indispensable que els éssers humans van començar a arrancar-li llibertat per a assegurar-se'n la pròpia. En part ho van aconseguir, però, només en part...

Aquesta curta història sobre el planeta Terra en general s'evidencia en l'àmplia exposició sobre el País Valencià en particular, "Aigua i paisatge", que fins el 7 de gener es pot veure en una sala del Jardí Botànic de València.

Segons el seu comissari, Ramon Folch, "L'imaginari valencià no existiria sense l'horta, sense l'arrossar, sense els aiguats i sense les sequeres. Sense l'èpi-

ca de l'aigua no hi hauria imaginari valencià, perquè tampoc no hi hauria realitat valenciana". Per demostrar-ho, aquest investigador proposa un recorregut per la història del territori valencià a través de plafons explicatius, fotografies, peces de valor patrimonial, eines agrícoles i documents. De

fons, i per facilitar la immersió, s'escolta el soroll de pluges i el discórrer de rierols.

L'itinerari comença amb unes dades clau, a Vinaròs (Baix Maestrat) només plou una mica menys que a Edimburg (Escòcia). Per tant, segons Folch, "el tema no és que al País Valencià no ploga gaire, sinó que a l'estiu no ploga. Això és

el que provoca els problemes".

En la primera part, titulada "De l'aigua salvatge a l'aigua gestionada", l'exposició va mostrant a través de fotografies com l'aigua en llibertat va anar configurant geomorfologies, paisatges biològics i una so-

**«SEGONS RAMON FOLCH,
"L'IMAGINARI VALENCIÀ
NO EXISTIRIA SENSE L'HORTA,
SENSE L'ARROSSAR,
SENSE ELS AIGUATS I SENSE
LES SEQUERES.»**

Ramon Folch ha manufacturat una exposició estructurada i brillant.

© Miguel Lorenzo

AIGUA I PAISATGE: UNA EXPOSICIÓ DE MOTIUS

Les terres valencianes comprenen moltes muntanyes i unes planes reduïdes, però també aigua i molta acumulació de treball secular. Una variada conjunció de natura i cultura ha anat modelant una notòria heterogeneïtat de paisatges valencians, intensificada en molts indrets per les diverses formes d'aprofitament d'una aigua escassa o excessiva. Sens dubte, els paisatges de l'aigua, “*que reunen lo útil y lo agradable del Reyno*”, són les mostres més caracteritzades de l'enginy i dels braços dels valencians. La indigència estival obliga a una explotació rigorosa del recurs, guardant torns i afinades proporcions reconegudes per ordenances i tutelades per institucions pròpies. Les aigües excessives demanen escorredors i obres de bonificació o de defensa. La secular intensificació d'una gestió mil·lenària de l'aigua ha anat conformant nombrosos hidrosistemes humanitzats on s'han anat integrant els mateixos rius i riberes, els prats, marjals i albuferes i, fins i tot, les goles i desembocadures. A la fi, els paisatges de l'aigua –elaborats artefactes de la natura i la cultura– configuren una realitat representativa del territori valencià.

La Universitat de València, amb l'exposició d'“Aigua i paisatge” oberta al Jardí Botànic dins del programa dels Cinc Segles amb el patrocini de la CAM, pretén continuar una sostinguda tradició acadèmica en matèria d'aigües del nostre Estudi General, ara actualitzada i compartida amb les altres universitats valencianes. La mostra, atenent el passat però mirant el futur, proposa una reflexió sobre els valors ambientals, territorials i socials de l'aigua, sobre les limitacions i usos creixents del recurs i sobre les alternatives de

gestió basades en una nova cultura de l'aigua. El catàleg, ben editat, permet diverses aproximacions a una component central en l'organització dels ecosistemes i en l'articulació del territori. El comissari Ramon Folch ha manufacturat una exposició estructurada i brillant que, lluny d'una aparent simplificació, argumenta sobre la complexitat i la transversalitat del recurs.

No obstant això, quasi sempre la domesticació de l'aigua ha estat executada en termes sectorials, la qual cosa traslladava els impactes directes i indirectes als jussans. Durant més d'un segle, fins i tot l'administració hidràulica també ha mantingut criteris sectorials en la planificació i gestió d'un recurs que cada vegada era més sol·licitat. Progressivament, s'ha anat fracturant, però, la vella dicotomia administrativa d'aigües superficials i subterrànies. En les dues darreres dècades, la planificació hidràulica ha esdevingut hidrològica, la qual cosa hauria d'implicar una integració dels recursos en la gestió ambiental i territorial. La qüestió de noms és important.

Òbviament, la nova transversalitat de l'aigua –cada vegada serà més intensa– exigeix la coordinació dels grups investigadors universitaris. L'exposició d'“Aigua i paisatge” només insinua la seua professionalitat per atendre els nous reptes de l'aigua. Parlar de l'aigua i del paisatge –dins del programa dels Cinc Segles de la Universitat de València– vol dir valorar el passat, però mirar el futur, també des del món de la investigació.

JOAN F. MATEU BELLÉS

Departament de Geografia. Universitat de València

L'exposició "Aigua i paisatge" s'acompanya d'un catàleg que reordena i amplia els continguts de l'exposició.

l'aigua equivalent a mig any de precipitacions". En imatges, es pot veure també la riuada del Xúquer de 1987. A aquests excessos es contraposen imatges de terrenys assedegats víctimes de la sequera.

El País Valencià compta amb 3.148 hm³ l'any com a recursos disponibles i se'n consumeixen a les indústries, als camps i a les ciutats, 3.304. Folch afegeix a l'exposició que l'aigua bruta "no és aigua consumida, sinó maltractada" i per tant, l'objectiu és "guanyar en eficàcia" perquè, "no falta aigua sinó que sobra balfament".

L'exposició es completa amb una visita a l'Estufa Freda del Botànic amb una projecció audiovisual on es narra la formació de paisatges urbans i rurals. Entre altres qüestions explica què han representat per a la ciutat de València les sèquies de Favara o de Rovella, les peculiaritats de l'Albufera i els seus arrossars, o la creació de l'horta, com també els usos tradicionals de l'aigua fins a l'època andalusina.

L'exposició "Aigua i paisatge" s'acompanya d'un catàleg que reordena i amplia els continguts de l'exposició. Textos de diversos autors experts en la gestió de cabals de les diverses universitats valencianes incrementen l'oferta documental en un moment en què sembla que només els transvasaments d'aigua previstos en el Pla Hidrològic Nacional posaran fi als capricis d'un poderós líquid que un dia va decidir dominar el planeta Terra.

ciutat que s'hi adaptava. Així, es pot veure l'interior muntanyós, l'horta, una flora aquàtica com ara el vímet, l'activitat pesquera i l'agrícola. De la segona part d'aquest apartat, la intervenció de l'home, trobem exemples com l'aqüeducte romà de la Peña Cortada a Xelva (Serrans) o pous com el de Morella i conduccions pròpies de la cultura islàmica. Apareix la sèquia Mare o Major, l'eix vertebrador de tot el sistema de regadius, les sènies, un bon exemple de les quals és la que es mostra com a record a l'Alcúdia (Ribera Alta) i els embassaments agrícoles dels segles XVII i XVIII, com ara el de Tibi (Alcoià).

Després de la descripció històrica arriba l'actualitat, que els promotors de l'exposició han titulat "Excessos i mancances". Ja ho diu Raimon a la cançó, "al meu país, la pluja no sap ploure. O plou poc o plou massa". Fotografies de l'època mostren el trencament del pont de la Mar de València, durant les inundacions del 50 abans de la desviació del riu Túria. Segons Ramon Folch, en aquell moment, "en una hora va caure